

UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE
Fakulta tělesné výchovy a sportu

Psychopedie a etopedie

studijní opora pro kombinovanou formu studia (Mgr.)

Tělesná výchova a sport zdravotně postižených

Mgr. et Mgr. Alena Lejčarová, Ph.D.

Praha 2009

Anotace:

Předmět se zabývá vybranými tématy z oblasti psychopedie a etopedie, prohlubuje znalosti posluchačů z oblasti platné legislativy vztahující se k osobám s mentální retardací a poruchami chování, hlouběji proniká do problematiky zejména péče, výchovy a vzdělávání jedinců s mentální retardací.

Tematický plán prezenčního studia **povinný předmět 2/2 Z, ZK**

1. Autismus – pojetí, etiologie, znaky autistického chování, diagnostická kritéria, cíle výchovy a vzdělávání žáků s autismem, program TEACCH). Specifika práce s autisty.
2. Demence. Downův syndrom. Charakteristika, etiologie, typy.
3. Alternativní přístupy k výchově a vzdělávání jedinců s mentální retardací.
4. Současné trendy psychopedie. Celoživotní vzdělávání. Mezinárodní a národní dokumenty týkající se práv osob s mentální retardací.
5. Předškolní výchova dítěte s mentální retardací.
6. Dospělost jedinců s mentální retardací.
7. Teorie edukace osob s mentální retardací. Didaktické zásady, metody a formy používané při edukaci žáků s mentální retardací. Základy metodiky jednotlivých předmětů s důrazem na tělesnou výchovu.
8. Agrese, agresivita. Šikana. Preventivní programy. Peer-programy.
9. Probace a mediace a alternativní tresty u mladistvých a mladých dospělých. Legislativa.
10. Role nevládních organizací při edukaci jedinců s dispozicí k poruše chování (CESOP, Podané ruce, Dům na půli cesty...).
11. Osoby ohrožené prostředím (psychická deprivace a subdeprivace, zanedbávání, týrání a sexuální zneužívání). Prostituce, pornografie, dětská pornografie.
12. Alkoholismus, tabakismus, gamblerismus.
13. Vězeňství. Programy zacházení. Systém alternativních trestů. Viktimologie.
14. Menšiny, migranti, problematika uprchlictví. Interkulturní výchova a vzdělávání.

(bez seminářů)

Požadavky pro uzavření předmětu

zápočet (100% docházka na semináře, vypracování 1 odborného referátu, písemný test)
zkouška (ústní)

Doporučená literatura:

1. JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004.
2. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001.

3. KYNCLOVÁ, Z., et al. *Co je dobré vědět nejen o mediaci a probaci*. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007.
4. MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005.
5. PEETERS, T. *Autismus od teorie k výchovně vzdělávací intervenci*. Praha: Scientia, 1998.
6. POKORNÝ, V., et al. *Patologické závislosti*. Brno: Nakladatelství a vydavatelství Ústavu psychologického poradenství a diagnostiky, 2001.
7. SELIKOWITZ, M. *Downův syndrom: Definice a příčiny. Vývoj dítěte. Výchova a vzdělání. Dospělost*. Praha: Portál, 2005.
8. ŠIŠKA, J. *Mimořádná dospělost : edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. Praha: Karolinum, 2005.
9. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001.
10. ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2006.
11. VALENTA, M. *Camphillské hnutí a německý výchovně vzdělávací systém: Péče o mentálně postižené v zahraničí II*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995.
12. VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha: PARTA, 2003.

Tématický plán pro kombinované studium povinný předmět 12 h Z, ZK

V rámci 6 dvouhodinových konzultací pro kombinované studium budou odpřednesena následující témata:

1. Alternativní přístupy k výchově a vzdělávání jedinců s mentální retardací.
2. Současné trendy psychopedie. Celoživotní vzdělávání. Mezinárodní a národní dokumenty týkající se práv osob s mentální retardací.
3. Předškolní výchova dítěte s mentální retardací.
4. Role nevládních organizací při edukaci jedinců s dispozicí k poruše chování (CESOP, Podané ruce, Dům na půli cesty...).
5. Osoby ohrožené prostředím (psychická deprivace a subdeprivace, zanedbávání, týrání a sexuální zneužívání). Prostituce, pornografie, dětská pornografie.
6. Menšiny, migranti, problematika uprchlictví. Interkulturní výchova a vzdělávání.

Písemný test pro zápočet (zápočtové období), vypracování 1 **odborného referátu**, ústní zkouška

Samostudium:

Návody:

U každé kapitoly určené k samostudiu jsou uvedeny **literární zdroje**. Ke kontrole studia jsou u každého úseku uvedeny **ÚKOLY PRO STUDENTY**, vyžadující stručné odpovědi na zadané otázky.

V případě nejasností je možné konzultovat problém s vyučujícím pomocí e-mailu či se přihlásit elektronicky na individuální kontaktní konzultaci v konzultačních hodinách.

PSYCHOPEDIE

1. Autismus.

Autismus – pojetí, etiologie, znaky autistického chování, diagnostická kritéria, cíle výchovy a vzdělávání žáků s autismem, program TEACCH). Specifika práce s autisty.

Literární zdroje:

PEETERS, T. *Autismus od teorie k výchovně vzdělávací intervenci*. Praha: Scientia, 1998.

Klíčová slova: *pervazivní vývojová porucha, poruchy autistického spektra, program TEACCH, strukturalizace*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaké poruchy autistického spektra existují?
2. V jakých třech hlavních oblastech je vývoj jedince s autismem jiný?
3. Jaké formy efektivní komunikace lze použít u jedinců s autismem?
4. V čem spočívá optimální terapeutický, resp. výchovně-vzdělávací postup u jedinců s autismem?
5. Jaké jsou možnosti vzdělávání dětí s autistickými rysy v České republice?

2. Demence. Downův syndrom.

Demence – charakteristika, symptomy, druhy. Downův syndrom – charakteristika, etiologie, typy.

Literární zdroje:

SELIKOWITZ, M. *Downův syndrom: Definice a příčiny. Vývoj dítěte. Výchova a vzdělání. Dospělost.* Praha: Portál, 2005.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče.* Praha: Portál, 2006.

Klíčová slova: demence, deteriorace, trizomie, typický habitus jedinců s Downovým syndromem

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jak se liší demence od mentální retardace?
2. Jak se projevuje demence v dětském věku?
3. Jak vypadá typický habitus jedince s Downovým syndromem?
4. Které vady a poruchy se velmi často přidružují k Downovu syndromu?
5. Jaké jsou pozitivní stránky jedince s Downovým syndromem?

3. Dospělost jedinců s mentální retardací.

Pojetí dospělosti jedinců s mentální retardací. Možnosti vzdělávání. Zaměstnávání a pracovní uplatnění. Problém osamostatňování. Partnerský, sexuální a rodinný život. Sebeobhajování.

Literární zdroje:

ŠIŠKA, J. *Mimořádná dospělost : edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti.* Praha: Karolinum, 2005.

Klíčová slova: večerní škola, chráněná pracoviště, podporované zaměstnávání, dospělost duševní

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky

1. Jaké jsou faktory přispívající k dosažení statutu dospělosti?
2. V čem spočívá význam práce pro jedince s mentální retardací?
3. Jaké je pracovní uplatnění osob s mentální retardací na trhu práce?
4. Jaké existují typy vzdělávání pro dospělé jedince s mentální retardací?
5. V čem spočívá hnutí tzv. sebeobhájců?

4. Teorie edukace osob s mentální retardací.

Didaktické zásady, metody a formy používané při edukaci žáků s mentální retardací. Základy metodiky jednotlivých předmětů s důrazem na tělesnou výchovu.

Literární zdroje:

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2006.

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha: PARTA, 2003.

Klíčová slova: proces výchovy jedinců s mentální retardací, didaktické zásady, vyučovací metody, tělovýchovný proces

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaké vyučovací metody lze uplatnit na základní škole praktické?
2. Jaké didaktické zásady uplatňujeme při vzdělávání jedinců s mentální retardací a v čem spočívají jejich specifika?
3. V čem spočívá obecný cíl výchovy a vzdělávání jedinců s mentální retardací?
4. Charakterizujte prostředky pracovní výchovy?
5. Jaké organizační formy tělesné výchovy lze uplatnit na základní škole speciální?

ETOPEDIE

5. Agresivita. Šikana. Preventivní programy.

Agrese, agresivita – pojetí, příčiny, zvládání agresivity. Šikana – charakteristika, projevy, stádia šikany, oběti a agresori. Preventivní programy. Peer-programy.

Charakteristika, klasifikace (agresivní a neagresivní poruchy chování), etiologie poruch chování.

Literární zdroje:

JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001.

Klíčová slova: agresivita, šikana, prevence šikany, peer-programy

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaké jsou tři základní příčiny agrese a jaké další činitele ji vyvolávají?
2. Jaké formy a stupně agrese existují?
3. Popište stadia šikany?
4. Jak poznáte agresora? Jaké typy agresorů existují?
5. Jaké mohou být následky šikanování u dětí?

6. Probace a mediace. Alternativní tresty u mladistvých a mladých dospělých.

Činnost Probační a mediační služby. Alternativní tresty u mladistvých a mladých dospělých. Legislativa.

Literární zdroje:

KYNCLOVÁ, Z., et al. *Co je dobré vědět nejen o mediaci a probaci*. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007.
Legislativní dokumenty: zákon č. 218/2003 Sb.

Klíčová slova: *probace, mediace, alternativní trest, provinění, mladistvý*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaká opatření lze uložit mladistvým za spáchání provinění?
2. Podrobněji popište trestní opatření.
3. Které orgány činné zmiňuje zákon č. 218/2003 Sb.?
4. V čem spočívá náplň práce probačního úředníka?
5. Jaké jsou výhody alternativních trestů pro mladistvé?

7. Alkoholismus, tabakismus, gamblerismus.

Charakteristika alkoholismu, tabakismu, gamblerismu. Stádia závislosti. Zdravotní a sociální důsledky závislosti.

Literární zdroje:

JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004.

POKORNÝ, V., et al. *Patologické závislosti*. Brno: Nakladatelství a vydavatelství Ústavu psychologického poradenství a diagnostiky, 2001.

Klíčová slova: *alkoholismus, gambling, kuřáctví, prevence závislosti*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaká jsou sekundární onemocnění alkoholismu?
2. Jak poznáte alkoholika? Jaké jsou nejmarkantnější znaky?
3. Kdo či co jsou Anonymní alkoholici?
4. Jaké jsou varovné signály gamblingu?
5. Jak závislostní chování působí na sociální prostředí jedince závislého na alkoholu, popř. hře na hracích automatech?

8. Vězeňství.

Vnější a vnitřní diferenciaci věznic. Programy zacházení. Systém alternativních trestů. Viktimologie.

Literární zdroje:

MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005.

Klíčová slova: věznice, programy zacházení, trest odnětí svobody, alternativní trest, oběť trestného činu

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Popište vnější diferenciaci věznic.
2. Jaké mohou být kázeňské odměny a tresty ve věznicích?
3. Co je obsahem programů zacházení?
4. Jaké jsou penitenciární problémy adaptace?
5. V čem se liší alternativní tresty pro dospělé od alternativních trestů pro mladistvé?

© UK FTVS v Praze